

СТАНОВИЩЕ

на *Костадин Костадинов Рабаджиев*, д.и.н., професор по Класическа археология, член на Научно жури със заповед № РД 38-103/ 24.02.2023 г. на г-н Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“,

относно: дисертацията на **Калоян Иванов Петков** за получаване на образователната и научна степен „доктор“, на тема: *„Оръжията като вотивен дар в Тракия и съседните райони I хил. пр. Хр.“*, с научен ръководител: проф. д-р Тотко Нейков Стоянов (СУ, Катедра по Археология).

Предложената за защита дисертация, рецензирана тук, се състои от Въведение, четири части и Заключение, последвано от обемен библиографски списък на цитираната литература (44 стр.), 272 стр. основен текст. В приложение към текста на доктората е обобщена информация за ритуално депониране на оръжие в няколко културни зони, приложен е и каталог на тракийски светилища и ритуални структури с открито в тях оръжие, както и на случайни находки с елементи от депонирано въоръжение или войнско снаряжение. В края са приложени ползваните в анализа на артефактите диаграми (10 бр.) и карти с разпространение на оръжия по типове, време и контекст (15 бр.), всичко 411 стр.

Тема на дисертацията е оръжието открито в тракийска среда, което е дискутирано в ритуален контекст, а това е истинско предизвикателство пред младия изследовател. Най-вече защото този подход е нов за родната историография и документацията на проучванията е твърде оскъдна. Това е поставило акцента върху сравнението със съседни и по-далечни културни пространства, където тази роля на оръжието е добре проучена и дефинирана. Така изследването по замисъл е проблемно, то предполага натрупани знания, пък и опит, труден подход към дискусия на проблеми, който изисква по-дълго осмисляне. И най-вече несигурен краен резултат, затова и необичайно за първа докторска теза. Направеното пък е достатъчно основание Калоян Петков да бъде поздравен за амбицията и смелостта, а мога и ясно да заявя, че темата е дисертабилна и задачите, които той си е поставил – постигнати. Тук бих искал да подчертая и ролята на научния ръководител – проф. Тотко Стоянов, с неговите знания за тракийското въоръжение, за обектите и контекстите в Тракия и опитът му са били сигурната опора, че резултатът ще е успешен.

Структурата е опростена и е продукт на поставената цел и на подхода. Очаквано след въведението (част I) със задължителните уточнения на целите и задачите пред изследването, хронологията и територията обхванати в анализа, уточнението на методите и понятийния апарат, следва историографски преглед на проблема за оръжието (част II), насочен в първата част към тракийските земи, най-вече по отношение на проучваните сакрални структури. Във втората част са представени изследванията на европейското пространство и Средиземноморието и тук интересът е към разкритите депозити от оръжия, за които се предполага ритуално заравяне.

Начало на изследователската част е поставено с оръжията в ритуален контекст в Тракия (част III). Подходът е мащабен като първо са дефинирани различните по вид свещени места в Тракия и откриваните в тях оръжия; също и колективните находки от оръжия. В анализа са включени и оръжия от гробни комплекси, като основанието е в изява на хероически статус на погребания. Това има своята логика, но в изследването трябваше да се обоснове разликата с функционирането на хероическия култ, който е следсмъртен и продължителен (не еднократен). За съжаление това е трудно установимо, тъй като могилният насип в единични случаи е проучен цялостно, пък и надлежно публикуван, нещо за което и Калоян Петков си е дал ясна сметка (вж. стр. 223). Недостатъчната информация и проучвания в тракийска среда авторът се е опитал да преодолее с преглед на примери и свидетелства за ритуален контекст на оръжия от съседни райони и културни кръгове (част IV): това са гръцкият свят, Македония, Магна Греция и Италия с Етрурия, Илирия, келтският културен кръг в Западна и Централна Европа и в Западните Балкани, Северночерноморският район. Този анализ има и втора част, която е отнесена към приложенията, тъй като включва райони и зони, които са отдалечени от земите на траките или взаимодействието с тях трудно може да се установи и проследи. Това са сведения от Мала Азия, о-в Сардиния, Иберия, Британия и Северноевропейския културен кръг, които убедително допълват картината за Тракия, в един наистина сполучлив начин да се преодолее липсата на достатъчно свидетелства в тракийска среда.

Като пропуск бих споменал отсъствието в анализа на сцените с оръжия върху рисувания касетиран таван на саркофагоподобната гробница в Оструша, което би допълнило идеята за хероически статус на положените в гробници мър-

твци. В тази посока бих добавил и една интересна подробност, дискутирана в литературата за гробница №2 в Голямата могила при Вергина, инвентарът в която е познат и ползван от докторанта, но част от него, най-вече оръжията, са приписвани на Александър Велики, в гробница, която е смятана да принадлежи на неговия полубрат Филип III Аридей – мнение на E. Borza (1987), дискутирано от N. G. L. Hammond (1989) и допълнително аргументирано от E. Borza и O. Palagia (2007). А това интересно допълва идеята за хероизация на покойника чрез оръжия, а в случая с оръжия на вече хероизиран владетел.

Аналитичната част приключва със своеобразно обобщение на ритуалните практики с оръжия (част V) като са дискутирани двете най-популярни в древния свят – направата на трофеи и извеждането на оръжия от функционалната им употреба чрез т.нар. „убиване“, което е проследено в поднесени вотивни дарове и в депонираните в гробове, отново в Тракийските земи и в близки културни пространства.

Работата е допълнена от Каталог на сакралните обекти, в които са откривани оръжия и войнско снаряжение, подредени в три зони на тракийските земи: южно от Стара планина, между Дунав и Стара планина и северно от Дунав. Текстът е богато илюстриран, работата е написана на добър език, изказът е ясен и конкретен, професионален. Авторефератът е съставен съгласно изискванията и отразява отчетливо структурата и достиженията на дисертационния труд. Списъкът с публикациите по темата на дисертацията включва 4 статии, всичките от участие в конференции, две от тях са под печат. В текстовете не съм забелязал елементи на плагиатство.

Научните приноси: Дисертацията има своите ясно дефинирани приноси. Те прилежно са очертани от автора в автореферата (с. 33) и вярно отразяват постигнатото от него. Но, убеден съм че достойнствата на подобно изследване не са в достигнатите отговори, колкото в поставените за дискусия проблеми. Авторът с необходимата доза скептицизъм е пристъпил към анализа на ситуации и артефакти, за да очертае възможно тълкуване. Затова и предложената за рецензиране дисертация бих определил като успешно начинание за дискусия по важни за разбирането ни на Древна Тракия и траките проблеми, поставени с откриваните артефакти. Направеното тук е обещание за стремеж да се погледне отвъд хоризонта на мате-

риалните свидетелства, но и със задължителния скепсис към това, което днес можем прочетем, повлияни, разбира се, и от модерните си възгледи.

* * *

В заключение бих подчертал отново приноса на написаното, видян от мен в интересния подход към реконструкция на идейния свят, в предпазливия прочит на артефакти и ситуации, в натрупаните знания и обемната литература за подобни процеси в Древния свят, които са направили възможно сравнението и разбирането на случващото се в Тракия. Всичко това е в основата на предложената за защита дисертация, а това е моето основание да гласувам положително за присъждане на образователната и научна степен *доктор* на **Калоян Иванов Петков**.

София, 30 април, 2023 г.

Костадин Рабаджиев